

ADOLESCENTI A PREVENCE ÚRAZŮ ADOLESCENTS AND ACCIDENT PREVENTION

Toráčová Lucie

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, katedra klinických oborů

Summary

Accidents and intoxications constitute significant cause of harm to the health of population. In comparison with the EU countries, the values of mortality as consequence of accidents are considerably higher in the Czech Republic.

In 2005 monitoring concerning the level of information and observance of preventive measures (in the sphere of accident prevention) by children aged 15-17 years was performed in the South Bohemian Region. The monitoring was implemented by the Centre of Accident Prevention in South Bohemian Region, established in 2005 at the Faculty of Health and Social Care of South Bohemian University in České Budějovice. The research results will be used to create information preventive materials for the relevant age group.

Key words: children – adolescents – accidents – intoxications – risk – prevention

Souhrn

Úrazy a otravy jsou významnou příčinou poškození zdraví populace. V porovnání se státy EU jsou hodnoty úmrtnosti následkem úrazů v ČR značně vyšší.

V jihočeském regionu byl v roce 2005 proveden monitoring týkající se informovanosti a dodržování preventivních opatření (v oblasti prevence úrazů) dětmi ve věku 15-17 let. Monitoring realizovalo Středisko prevence úrazů v Jihočeském kraji, které vzniklo v roce 2005 při Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Výsledky výzkumu budou využity k vytvoření informačních preventivních materiálů pro danou věkovou skupinu.

Klíčová slova: děti – adolescenti – úrazy – otravy – riziko prevence

Úrazy jsou významnou příčinou poškození zdraví populace. U dětí a mládeže zauímají první místo mezi nejčastějšími příčinami smrti. Následky se závažně promítají do oblasti zdravotní, sociální a ekonomické (2). V České republice utrpí ročně úraz více než 300 000 dětí. Přibližně 30 000 dětí je z důvodu úrazu hospitalizováno a téměř 3000 jich zůstává po těžkém úrazu trvale postiženo (5). V porovnání s ostatními státy EU jsou hodnoty úmrtnosti na úrazy v ČR značně vyšší. Česká republika, podobně jako Portugalsko, Polsko, Jižní Korea a Mexiko, patří ke státům nejvyšší mortalitou dětí v důsledku úrazů (4).

V roce 2005 vzniklo při Zdravotně sociální

fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích Středisko prevence úrazů v Jihočeském kraji (grantová podpora IGA MZ ČR č. NR 8468-3/2005), které realizovalo monitoring informovanosti v oblasti prevence úrazů ve stanovených věkových skupinách.

METODIKA

Jednalo se o kvantitativní výzkum, u kterého byla ke sběru dat použita metoda dotazování. V rámci uvedené metody byla zvolena technika dotazníkového šetření. Sekundární analýzou dat (hlavní zdroje ÚZIS a Policie ČR) byly definovány nejrizikovější věkové skupiny vzhledem k riziku vzniku úrazu, z nichž byl

statistikem vypracován reprezentativní vzorek v okrese České Budějovice, který tvořil základní soubor respondentů anonymního dotazníkového šetření. Jednou ze zjištěných rizikových skupin jsou dospívající ve věku 15-17 let. U této kategorie byl reprezentativní vzorek stanoven na 36 jedinců. V souvislosti se získáním dostatečného počtu vyplněných dotazníků bylo dotazováno 79 respondentů na vybraných středních školách v Českých Budějovicích.

Dotazník byl rozdělen na tři části. První část byla zaměřena na zjištění základních identifikačních údajů o respondentovi (pohlaví, věk, místo bydliště, sourozenci apod.), druhá část byla zaměřena současně na informovanost, vybavení a správné chování respondentů v souvislosti s nebezpečím vzniku úrazů – v domácnosti, v dopravě, při sportu, ve volném čase a na znalosti základů první pomoci. Třetí část dotazníku obsahovala otázky dotazující se na úrazovost dítěte.

VÝSLEDKY

Z celkového počtu respondentů tvoří 57 % ženy a 43 % muži. V rámci výzkumu byli respondenti kromě úrazů dotazováni na chování a rizika v souvislosti s otravami a užíváním návykových látek, které jsou rizikovým faktorem vzniku úrazů. Celkem 73 % dotázaných uvedlo, že příležitostně konzumuje alkohol a 6 % respondentů přiznalo jeho pravidelnou konzumaci (graf 1). Celkem 24 % dospívajících konzumuje alkohol během některých sportovních aktivit. Z hlediska rizika vzniku otrav jsou nebezpečné také léky. Téměř polovina respondentů (43 %) užívá léky i bez vědomí a souhlasu rodičů.

V oblasti sportu a volného času bylo zaznamenáno nedostatečné dodržování preventivních opatření. Celkem 58 % respondentů jezdí na kolečkových bruslích. Přilbu má však doma pouze 29 % respondentů a pouhá 3 % dětí má přilbu nasazenou při každé jízdě na kolečkových bruslích. Třetina respondentů má doma chrániče, avšak při jízdě na bruslích je pravidelně používá pouze 6 % respondentů (graf 2, 3). Na skateboardu jezdí 6 % dospívajících, ale žádný z dotázaných při jízdě na skateboardu nepoužívá chrániče.

Na kole nebo na koloběžce jezdí 96 %

respondentů. Pouze 6 % má kolo vybaveno všemi základními náležitostmi (přední světlo a zadní světlo nebo přední blikačka a zadní blikačka, odrazky v drátech, odrazky na šlapáčkách, kryt řetězu a jiné vybavení – zvonek, blatníky apod.). Přilbu na kolo má doma více než polovina respondentů (graf 4). Avšak při každé jízdě na kole ji má nasazenou pouze 11 % respondentů (graf 5). Celkem 14 % dětí uvedlo, že v případě jízdy na kole po silnici jezdí maximálně 2 vedle sebe a 7 % dospívajících jezdí vedle sebe ve trojici.

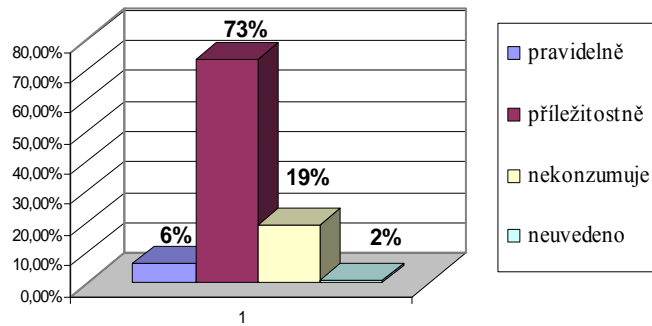
Z celkového počtu dětí je 99 % plavců. K řece nebo na koupaliště, kde není stálý dozor plavčíka, se v létě chodí koupat 91 % respondentů. Celkem 10 % respondentů chodí k vodě vždy samo. Celkem 73 % respondentů skáče na koupališti do vody, z toho 35 % dětí skáče šipku, ale pouze 11 % dospívajících si předem zkontroluje místo doskoku.

Nedostatečné dodržování preventivních opatření bylo zaznamenáno rovněž v roli chodce. Na červenou někdy ve spěchu přechází 51 % respondentů, na oranžovou někdy přechází 18 %. Pouze po přechodu pro chodce přechází vozovku 39 % dětí. Celkem 95 % dotázaných sedí v případě jízdy autem pouze s řidičem na předním sedadle spolujezdce. Vždy je v autě připoutáno 35 % respondentů, pouze na předním sedadle je připoutáno 43 % dospívajících a 22 % dotázaných je při jízdě autem připoutáno pouze někdy. V případě jízdy na krátkou vzdálenost je vždy připoutáno 47 % dětí.

V rámci dotazníkového šetření byly zjištěny nedostatky ve znalostech základů první pomoci. Stabilizovanou polohu zná 43 % respondentů. Méně než polovina dospívajících by zvládla správně poskytnout první pomoc u tepenného krvácení. První pomoc při úrazu elektrickým proudem by zvládlo 27 % respondentů. Všechny tísňové linky zná pouze 65 % dotázaných.

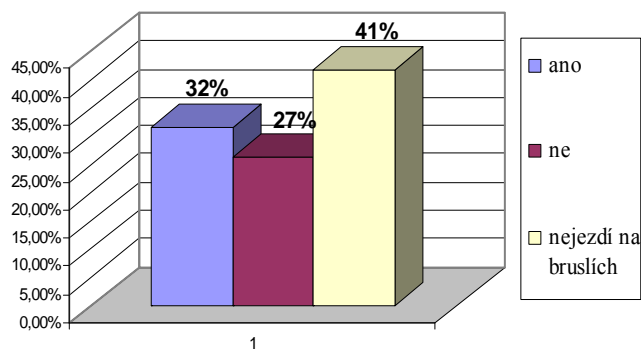
Závažný úraz utrpělo 47 % respondentů. Otravu utrpěla 3 % dotázaných. Ve většině případů se jednalo o úraz neúmyslný. Nejčastějším místem vzniku úrazu bylo hřiště/sportoviště (13 %), silnice/ulice (5 %) a škola (4 %). K dalším úrazům došlo např. doma, na koupališti, na sjezdovce, ve skate parku apod.

Graf 1: Konzumace alkoholu

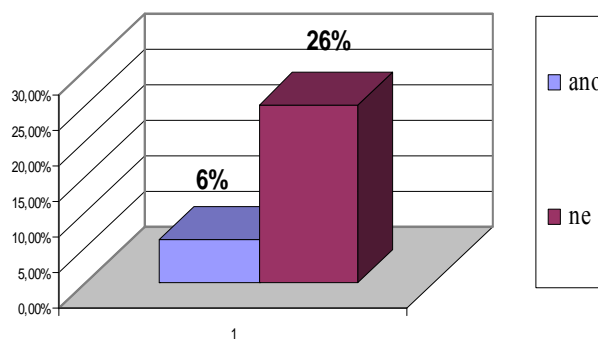
Zdroj: vlastní výzkum

Graf 2: Vlastnění chráničů na brusle

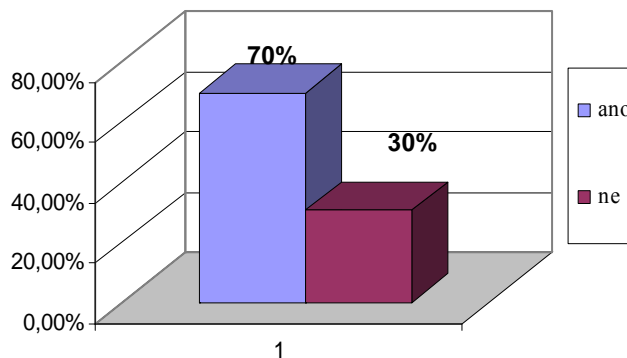
Zdroj: vlastní výzkum

Graf 3: Nošení chráničů na bruslích

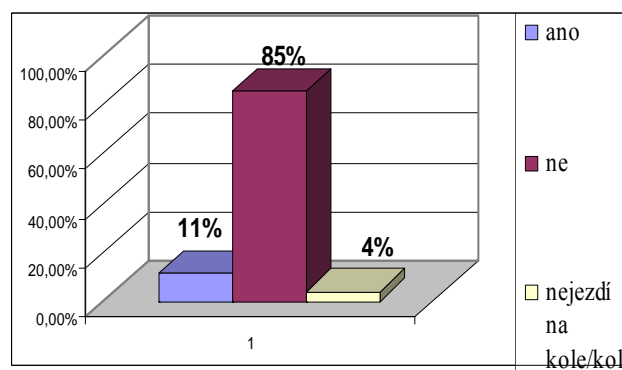
Zdroj: vlastní výzkum

Graf 4: Vlastnění cyklistické přilby

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 5: Nošení přilby při každé jízdě

Zdroj: vlastní výzkum

DISKUSE

Z výsledků monitoringu je patrná závažnost dané problematiky. Celkem 73 % dospívajících konzumuje příležitostně alkohol (6 % ho konzumuje pravidelně). Vzhledem ke skutečnosti, že zákon zakazuje prodej alkoholu osobám mladším 18 let, se dá, s ohledem na výše uvedená čísla, usuzovat na jeho časté porušování či na poskytování alkoholu dospívajícímu přímo jeho rodiči. Přitom existuje reálné riziko vzniku závislosti.

Výsledky výzkumu poukazují také na nedostatečné dodržování preventivních opatření, neboť byla zjištěna nízká četnost používání prvků pasivní bezpečnosti (bezpečnostní pásy, cyklistické přilby apod.), ačkoli některé zdroje

uvádějí, že správně připoutaná osoba v osobním automobilu má při nárazu na pevnou překážku do rychlosti 70 km/h až 50 % šanci na přežití (1).

Výsledky monitoringu ukazují na rizikové chování dospívajících v oblasti dopravy. Téměř všichni respondenti jezdí na kole. Ačkoli více než polovina z nich je vlastníkem cyklistické přilby, při každé jízdě na kole ji používá pouze několik jedinců. Výrazně nízkou četnost používání prvků pasivní bezpečnosti v této věkové skupině příkladem specifickým typickým pro období dospívání.

Více než polovina dotázaných respondentů přechází někdy vozovku na červenou. Zarážející je, že se v této věkové skupině našli taci,

kteří přecházejí přechod pro chodce na oranžovou barvu, i když se tato barva na semaforu pro chodce vůbec nevyskytuje. Neznalost podoby semaforu pro chodce v daném věku je zarážející! Více než polovina respondentů přechází vozovku i na místech, kde není vyznačen přechod pro chodce. Tímto nesprávným chováním „hazardují“ se svým životem, neboť srážka chodce s automobilem končí ve většině případů tragicky.

Téměř všichni dotázaní se chodí v létě koupat na místa, kde není stálý dozor plavčíka. Dospívající také chodí k vodě úplně sami, i když koupání o samotě na odlehlém místě je závažné riskování a několikanásobně tak roste potenciální možnost utonutí (3). Více než třetina respondentů skáče do vody šipku (tj. skok po hlavě) a pouze 11 % si vždy předem zkontroluje místo doskoku.

Zjevným nedostatkem je nevyhovující znalost základů první pomoci. V této věkové skupině byl zaznamenán nižší výskyt úrazů vzniklých v domácím prostředí, které je rizikové pro nižší věkové skupiny. V souvislosti s životním stylem a zájmy dospívajících dochází k většině úrazů při sportovních aktivitách - nejvíce úrazů utrpěli respondenti na hřišti nebo sportovišti a v dopravě. Tato skutečnost souvisí také s vývojovými specifiky tohoto věkového období, které je charakteristické zvýšenou potřebou uznání a pozornosti vrstevníků, jež je získávána prostřednictvím riskantního chování při sportu, v dopravě podobně.

ZÁVĚR

Výsledky výzkumu informovanosti dospívajících v oblasti prevence úrazů v okrese České Budějovice potvrdily závažné nedostatky ve znalostech bezpečného chování a riskování, zejména při sportovních aktivitách a v dopravě. Závažné nedostatky byly shledány také ve znalostech poskytování první pomoci, a to i v bazální znalosti čísel tísňového volání, které by mělo být samozřejmostí už u dětí na začátku školní docházky. Vzhledem k výsledkům monitoringu je nutné stále zvyšovat informovanost v oblasti prevence úrazů a otrav v dané věkové skupině. K tomuto účelu jsou Střediskem prevence úrazů v JK vytvářeny informačně-vzdělávací preventivní materiály.

LITERATURA

1. Centrum dopravního výzkumu. Mezinárodní výzkumy používání bezpečnostních pásů.. [online]. Poslední aktualizace nevedena. [cit. 2006-11-03]. Dostupné z: <<http://www.cdv.cz/text/oblasti/bsp/clanky/pasy-vyzkum.htm>>.
2. Dunovský, J. et al.: Sociální pediatrie, vybrané kapitoly. 1. vyd. Grada Publishing, spol. s r. o., 1999. 284 s. ISBN 80-7169-254-9.
3. Grivna, M. et al.: Dětské úrazy a možnosti jejich prevence. 1. vyd. Centrum prevence úrazů 2. LF UK a FN Motol, Praha, 2003. 144 s. ISBN 80-239-2063-4.
4. ÚAMK ČR. Děti a úrazy. [online]. 31.7.2003. [cit.2006-11-03]. Dostupné z: <<http://www.uamk-cr.cz/infoservis/infoservis.asp?id=802&rok=2003&navrat=>>>.
5. Velemínský, M.: Vybrané kapitoly z pediatrie. 4. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2003. 170 s. ISBN 80-7040-643-7.

* Realizováno za grantové podpory IGA MZ ČR č.NR 8468-3/2005.

Lucie Toráčová
luciferka3@seznam.cz